

Turgut, K., Yelten, M. (2025). Hamzaname 49. ciltte Eski Anadolu Türkçesinin zenginliği: Söz varlığı ve anlam. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 175-192.

HAMZANAME 49. CİLTTE ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNİN ZENGİNLİĞİ: SÖZ VARLIĞI VE ANLAM*

Kasım TURGUT**

Muhammet YELTEN***

Öz: Hamzanameler 14. yy'den itibaren hem Anadolu'da hem de Babürlü yazmaları ile Türkistan'da Türk milletinin çoğunlukla dinlediği ve okuduğu Türkçeleştirilmiş ve Türkleştirilmiş destansı halk hikâyeleridir. Prof. Dr. Muhammet Yelten'in tespitlerine göre 72 ciltten oluşan Hamzaname külliyyatı Türk dili ve kültürü açısından oldukça dikkat çekicidir. Ele alınan çalışmada Hamzaname 49. ciltte Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerini taşıyan metinde söz varlığı, anlam bilgisi, Türkçenin işleniş biçimi incelenmiştir. Buna göre Arap ve Fars edebiyatından Türk edebiyatına uyarlanan Hamzanamelerin 49. cildinde Türkçenin söz varlığı ve anlam zenginliğinin belirgin şekilde ön planda olduğu tespitler ve dil incelemeleri ile ortaya konmuştur. Söz varlığı açısından Türkiye Türkçesine göre eskicil kelimeler dilin tarihsel sürekliliğinin önemi bakımından etimolojik, morfolojik ve semantik olarak incelenmiştir. Bununla birlikte metindeki deyimler ve atasözlerinin tümü ve özgün ifadeler çalışmada ortaya konmuştur. Hamzanamelerde Türk töresine, kültürüne, devlet geleneği anlayışlarına ait detaylar Hamzanamelerin Türk kültürü açısından da önemini ortaya koymaktadır. Çalışmanın Türk dili ve edebiyatı çalışmalarına kaynaklık etmesi ve Hamzanamelerin Türk dili, edebiyatı, kültürü açısından öneminin ön plana çıkarılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Hamzaname, Eski Anadolu Türkçesi, söz varlığı, etimoloji.*

THE RICHNESS OF OLD ANATOLIAN TURKISH IN VOLUME 49 OF HAMZANAME: VOCABULARY AND MEANING

Abstract: Hamzanames are Turkicized and Turkified epic folk tales that the Turkish nation has mostly listened to and read both in Anatolia and Turkestan with Mughal manuscripts since the 14th century. According to Prof. Dr. Muhammet Yelten's findings, the Hamzaname corpus consisting of 72 volumes is quite remarkable in terms of Turkish language and culture. In the study, the vocabulary, meaning and the way of processing Turkish in the text, which has the characteristics of Old Anatolian Turkish in the 49th volume of Hamzaname, were analyzed. Accordingly, it has been revealed with the determinations and language analyzes that the vocabulary and meaning richness of Turkish is clearly at the forefront in the 49th volume of the Hamzanames adapted from Arabic and Persian literature to Turkish literature. In terms of vocabulary, words that are older than Turkey Turkish are analyzed etymologically, morphologically and semantically in terms of the importance

* Bu çalışma İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı çerçevesinde Prof. Dr. Muhammet Yelten danışmanlığında hazırlanan "Hamzaname (49. Cilt) İnceleme-Metin- Sözlük-Dizin" adlı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

** Öğr. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi, kasimmturgutt@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1510-8749

*** Prof. Dr., İstanbul Arel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Pr., muhammetyelten@arel.edu.tr

ORCID: 0000-0003-3939-9613

of the historical continuity of the language. In addition, all idioms and proverbs in the text and original expressions were revealed in the study. The details of Turkish tradition, culture and state tradition in the Hamzanames reveal the importance of the Hamzanames in terms of Turkish culture. It is aimed that the study will be a source of Turkish language and literature studies and to emphasize the importance of Hamzanames in terms of Turkish language, literature and culture.

Keywords: *Hamzaname, Old Anatolian Turkish, vocabulary, etymology.*

Hamzanameler (14. yy) Eski Anadolu Türkçesine ait şair Ahmedî'nin kardeşi olan Hamvazî'nin yazıya geçirdiği destansı halk hikâyeleridir. Arap ve Fars kaynaklı olan bu destansı halk hikâyeleri Türkçeleştirilmiştir. Türk kültüründe önemli yeri olan yiğitlik, devlet geleneği, misafirperverlik gibi unsurlara Hamzanamelerde rastlamak mümkündür.* Eski Anadolu Türkçesi'nin ilk nesir örneklerinden biri olan ve Türk halk edebiyatı motiflerini içeren Hamzaname; sade, anlaşılır ve akıcı bir dille kalem alınmıştır. Aynı zamanda bir cenkname özelliği taşıyan bu eser, Türk dili açısından hem dilin tarihî gelişimi hem de söz varlığı ve halk deyişleri noktasında çok önemli bilgiler barındırmasının yanında kahramanlık ve halk kültürü gibi birçok konuyla da ilgilidir. *Hamza-nâme* anlatısının başkişisi Hz. Hamza, doğumuyla birlikte olağanüstü donanımıyla yetiştirilir. Sadece bu olağanüstü fantastik unsurlar, Fars ve Arap kültüründen *Hamza-nâme*'ye geçmiş olmalıdır. Ayrıca bu anlatılarda eski Türk kültüründen gelen özelliklerle yeni özelliklerin harmanlandığı görülmüştür (Türk, 2017, s.15). Ele alınan ciltte Türk düşüncesini yansıtan “Ya devlet başa ya kuzdun leşe” atasözünün geçmesi dikkat çekicidir. Aynı zamanda birçok Türkçe deyim, atasözü, argo ifadeler ve Türkçe kökenli hayvan, silah adları Hamzanamelerde tanıklanmaktadır. Öyle ki tanıklanan deyim, atasözü ve özgün ifadeler Türkçenin söyleyiş güzelliğini ve gücünü de yansıtmaktadır. Hamvazî, yalın bir Oğuz Türkçesi ile bu zengin anlatıyı kaleme almış ve Türk yazı diline Hamzanameleri kazandırmıştır. Prof. Dr. Muhammet Yelten tarafından 72 cilt olarak tespit edilen Hamzanamelerin bazı ciltlerinin farklı nüshaları da mevcuttur. Çalışmada doküman analizi yöntemiyle metnin söz varlığındaki Türkçe kelimeler etimolojik ve anlamsal olarak ele alınmıştır. Bununla birlikte Hamzaname 49. Cilt üzerinden Hamzanamelerde Türkçenin anlam ve söz varlığı zenginliğinin, gücünün ortaya konulması ve dikkatlere sunulması amaçlanmaktadır.

1. Hamzaname 49. Cilt

49. cilt (1 nüsha) İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, Nd. 2496. şeklinde kayıtlıdır (Yelten, 2013, s. 157). Bu ciltte olaylar Hz. Hamza'nın ve tâbi kahramanların kâfirlere karşı verdiği mücadeleler etrafında şekillenmektedir. Eserdeki Müslümanlar İslâm uğruna ve “*İl'â-yı kelimetullah*” için savaşan alperen-gâzî tipi olarak karşımıza çıkar. Müslümanlar dürüst, kahraman olarak kâfirler ise birçok hileye başvuran, yalan konuşan tiplerdir. Metin boyunca kâfirler ve Müslümanlar zıtlık içerisinde verilmiş ve olayın sonuna kadar cenk etmişlerdir. Metnin sonunda kâfir olan kahramanlar da hak din İslâm'a inanarak Müslüman olmuşlardır (Turgut, 2022, s. 3).

Hamzaname'nin 49. cildindeki olaylar Anadolu, Orta Doğu, İran, Türkistan coğrafyalarında geçmektedir. Eserde gerçekçi kahramanların yanı sıra birçok fantastik kahraman da mevcuttur. Çerçeve hikâyeye özelliği de taşıyan Hamzanameler edebi açıdan da incelenmek için oldukça zengin metinlerdir. Hikâyede Müslümanlarla Müslüman olmayanların mücadeleleri, metafizik varlıklarla mücadeleler yer almaktadır. Hikâyede yer yer nazım parçaları bulunmaktadır.

*Hamzanamelerin halk edebiyatı açısından önemi için bakınız: Halk Edebiyatında Hamzanameler, Lütfi Sezen, Kültür Bakanlığı Yayınları.

1.1. Hamzaname 49. Ciltte Dillere Göre Kelimelerin Anlam Zenginliği

Ele alınan ciltte geçen Türkçe kelimelerin metinde kaç farklı bağlamsal anlamda geçtiği alt başlıkta ele alınmıştır.

1.2. Türkçe Kelimelerin Bağlamsal Anlam Zenginliği

2 anlam: agla-, arka, ata, atla-, bağ, birden, boş, böyle, bu, bükül-, çarp-, deli, dokın-, dolaş-, er, gibi, gözet-, güzel, il, ile, it-, kaç, kaldır-, kalk-, karın, kat, kır-, kış, kim, ko-, kol, kop-, koyun, o, ol, orta, oyna-, öğren-, sag, sar-, say-, söz, uç-, üzre, var-, yan-, yaş, yatur-, yetişdür, yık-, yir, yohsa, yok, yürü-.

“Dāvūd Şāh (2) bir timurdan kafes peydā idüp Zernāḫ nerre içine **ḫodı**.” (10b/2).

“Gör a! Sencileyin bir dil-āveri (17) bir gürz ile ne hāle **ḫodı**.” (20b/16-17).

3 anlam: alt, atıl-, biraz, büyük, çal-, çevir-, çok, dökül-, el, gerek, getir-, git-, iç, kul, ugra-, yalnız, yan, yıkıl-.

“Hay bre! Bu dīn ulusu ne? **Büyük** adam imiş. Uçdı.” didiler” (27b/16).

“Dāvūd-ı (3) Gürci bir **büyük** āteş yaḫdı.” (60b/3).

“**Büyük** (8) küçük Ömer’e tahsin itdiler.” (34b/8).

4 anlam: ara, baş, bir, iste-, karşu, sal-, yol.

“Etrāfa nāmeler **şaldı**: “İşidün, geldi Süleymān oḡlı zuhūr eylemiş.” (4b/8).

“Amr bu cevābları işidüp bi-ihtiyār gülüp başın **şaldı**.” (32b/14).

“Nihāyet biraz ḫarın ḫaşıḫ **şalardı** diyüp giderken Şehper nezāket ile Ömer’ün yanından enbān-ı kirāmeyi çaldı.” (53b/3).

“Lendühā’yı dilerüm ki **şalviresin**.” (54b/16).

5 anlam: geçür-, kal-, yüz.

“Eger gelüp dāmenine yapışursañ seni tahta **geçürüp** ālemde şāhlık ve Süleymānlık idesin.” (12a/8).

“Yok dirseñüz cümleñüzi ḫılıçdan **geçürüp** soñra sāhib-ḫırāna arz iderüm.” didi. (30a/17).

“Server dahı ardınca geldükde yüzine gülüp, dārūdan **geçürüp** bende çekdi.” (39a/11).

“Tābi olup ḫulaḡına mengüş **geçürüp** soñra.” (72b/10).

“Ol gice anuñ da yigirmi biñ askeri haber-dār olup cümlesi çadırların birü cānibe **geçürdiler**. (77b/1).

6 anlam: gir-, gör-, ne.

“Dāvūd Şāh ve şehri **görüp** suāl eylediler.” (4a/10).

“Tedārik **gör**.” diyü Esmā dahı otururken Şehnüvāz peri gelüp ağladı. (7b/6).

“Ömer de ol gice vāḫıa **gördi**.” (23a/11).

“Baḫ a Ayyār! Beni bir yār-ı vefa-dārdan ayırduñ ki bütün dünyāyı anuñla **görürdüm**.” (25a/4)

“Yā Ḫumhūr! Ben bunu senden ummazdum ki ayyār **gönderüp** hile ile iş göresin.” (26a/1)

“Hürmüz maḫūl **görüp** başrāhibe dārū virüp Amr’uñ şeklin bildürdi.” (36a/18)

7 anlam: at-, çıkar-, dön-, tut-.

“Ol gün aḫşāma dek ceng idüp **döndiler**.” (12b/18).

“Beriden Ḫumhūr ve Hürmüz ve Bahtegān bu haberi alduḫda zehir yutmuşa **döndiler**.” (25b/7).

“**Döñe döñe** ḫapuyı gürz ile yıḫup Ḫamāpūr ḫarşu gelüp üç hamle eyledi.” (29b/4).

“Zāhir sen de bilürsin ki babanuñ malı oḡlına **döñer**.” (52a/5).

“Hamza **dönüp** Ömer’e: “Eger.” (58a/19).

“Ben cengden **döñmem**.” (60a/18).

“Mideñüz bulandı gibi demin bayat poḫ yimekle şimdi göñliñüz **döñdi**.” (72a/9).

8 anlam: çık-, geç-.

“Bir orman arasından bir çiran **çıkup** Dāvūd Şāh’uñ öñinden sıçrayup bir cānibi tutup gitdi.” (14b/12)

“Kanı yaydan oğ **çıklar** gibi Ömer havaya gidüp nā-bedīd oldı.” (23a/18).

“Bālūt havaya **çıkup** havadan hız inüp pāre pāre oldı.” (24b/16).

“Hele kıddlerine münāsib silāhlanup taşra **çıkup** her taraftan yürüyüp na’ralar urup kal’a kumına kılıç koyup öñlerine gelene amān virmeyüp urdılar.” (25a/16).

“Eger ol didüğü **çıkamaz** ise āzār eylemek olur.” (36b/16).

“Biñ miqdārı askeriyle oğulları yanında idi ve kıti (10) seherde şahrāya **çıkdı**.” (46a/9).

“Rahş boşa **çıkdı**.” (75a/16).

“Civān-baht dahı tahta **çıkup** Fercām’uñ şol yanında kırar eyledi.” (76b/11).

10 anlam: çek-, düş-.

“Gelüp bende **çeküp** siyāset olunurdu.” (3a/9).

“Birkaç gün elemüñ **çeküp** hātırdan çıkup gitdi.” (3b/11).

“On dört yaşına varup Dāvūd Şāh yigirmi biş arış kıdd **çekdi**.” (3b/17).

“Şehper duāyı okıyup dīv bī-tākāt olup Şehper bunı **çeküp** söyledi.” (5b/4).

“Yanında olanlar davrandurmayup yana **çekdiler**.” (7a/11).

“Bī-çāre āhūnuñ boğazından kıvrayup cānı içinden **çeküp** başın kıopardı.” (15a/15).

“Vāfir furtına **çeküp** niçe idecegi bilmezdi.” (40b/15-16)

“Cāriyeler şāf **çekmişler** bunların hüsnı ortaya ziyā şalmış.” (48a/7).

“Lendühā’yı kıfesden kıkarup, hilat geydürüp özrin dileyüp altına bir fil **çekdiler**.” (58a/7).

“Hamza’ya tığ **çekdiler**.” (72a/12).

10 farklı anlama kadar ulaşan Türkçe kelimelerin bağlamsal farklı kullanımları 14. yy Türkçesinin ve genel itibarıyla Türkçenin gücünü, zenginliğini ortaya koymaktadır. 14. yy Beylikler Dönemi’nde artık Oğuz Türkçesinin Anadolu’da işlenmiş bir edebi dil haline geldiği Hamzanamelerde Türkçenin kullanımı örneği üzerinden dikkatlere sunulmaktadır.

10 farklı anlama kadar ulaşan Türkçe kelimelerin bağlamsal farklı kullanımları 14. yy Türkçesinin ve genel itibarıyla Türkçenin gücünü, zenginliğini ortaya koymaktadır. 14. yy Beylikler Dönemi’nde artık Oğuz Türkçesinin Anadolu’da işlenmiş bir edebi dil haline geldiği Hamzanamelerde Türkçenin kullanımı örneği üzerinden dikkatlere sunulmaktadır.

1.3. Arapça Kelimelerin Bağlamsal Anlam Zenginliği

2 anlam: acayib, asıl, cümle, devlet, etraf, fasıl, hava, hayır, kadar, kail, kıat’, kirām, kubbe, lütuf, makam, meyl, muazzam, murad, özür, seyr, vücud, zahir, zemin, zevk.

3 anlam: hayvan, riayet, şekil.

5 anlam: amān.

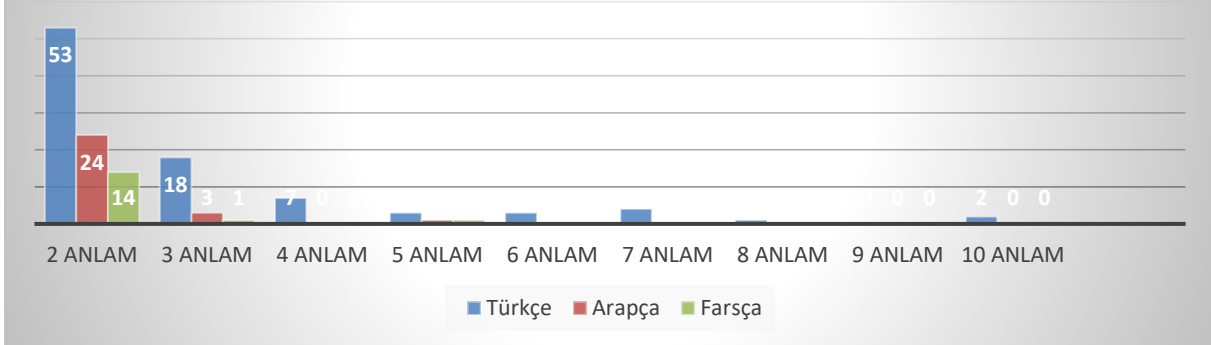
1.4. Farsça Kelimelerin Bağlamsal Anlam Zenginliği

2 anlam: divane, hoş, kemer, köşe, laf, nām, sīne, siper, siyāh, şeker, taht, taze, تنها.

3 anlam: cān.

5 anlam: ya

Hamzaname 49. Ciltte Dillere Göre Kelimelerin Bağlamsal Anlam Zenginliği

Tablo 1

Tablo 1'deki veriler incelendiğinde Hamzaname'de söz varlığı ve anlam açısından Türkçenin gücünün ve etkisinin diğer dillerden geçen kelimelerin kullanımına göre çok daha belirgin olduğu görülmektedir. Metnin oluşumunda aynı Türkçe kelimelerle farklı anlamlar verilmesinin tercih edilmesi dönemin Oğuz Türkçesinin durumunu yansıtmaya açısından önemli verilerdir.

2. Deyimler ve Atasözleri

Hamzanameler deyim ve atasözü bakımından oldukça zengindir. Metinde geçen tüm deyim ve atasözleri aşağıda listelenmiştir. Türkçe deyimlerin zengin olarak kullanılması Arap ve Fars kaynaklı bu anlatının Türkleştirildiğinin bir göstergesidir. “Ya devlet başa ya kuzdun leşe” gibi günümüzde de bilinen bir atasözünün bu eserde tanıklanması Türk düşüncesinin ve Türk devlet ve millet geleneğinin bir yansımasıdır. Hamzanamelerde tespit edilen bazı deyimlerin, geçmişten günümüze dek canlılıklarını, dinamikliklerini yitirmeden varlıklarının sürdürdükleri gözlemlendi. Bunlar, günümüzde ya da yakın devirlerde kullanılan deyimleri hem biçim hem de anlam olarak aynen ihtiva etmekte veya anlamını koruyarak biçim ve kalıp olarak çok az bir değişime uğramışlardır (Adıgüzel, 2020, s. 128).

afakat bul- (29b/14)	aman virme- (25a/18)	bana düş- (20a/5)
ah it- (20b/15)	ardı arası yok (19a/5)	baş ko- (51b/15)
ah vah it- (13b/17)	at başına berâber ol- (13a/4)	bereket vir- (33b/6)
akıl yetiştir- (61b/18)	atup tut- (62b/2)	berhudar ol- (82a/13)
akılları gel- (28a/17)	ayaga tur- (46b/14)	ber-çaraf it- (23a/3)
aklı git- (5b/8)	ayagina düş- (26b/13, 30b/1)	birbirine karıl- (20b/14)
aklına başına getir- (23b/17)	azad it- (49b/19)	boşa çık- (75a/16)
altın üstüne getir- (42a/19)		boynun ur- (42b/15)
		can başına sıçra- (38a/7)

* Metinde kuzgun kelimesi kuzdun olarak geçmektedir. “Ya devlet başa ya kuzgun leşe” atasözünün anlamı Türk töresinden izler taşıyan bir fikri arka plana sahiptir. “Sonunda büyük bir başarıya ulaşmak için yok olma tehlikesi bile göze alınır” (TDK, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü)

canına kâr it- (29b/18)	göz açdurma- (19a/5)	imdad iste- (26b/8)
canumuza minnet (81a/11)	göz terâzûsına ur- (17b/9)	intikam almak (20a/4)
cefa çek- (52b/1)	göz uciyla bak- (55a/11)	istikbal it- (27a/16)
ceng eyle- (21a/18)	günahun boynına (71b/4)	iş gör- (26a/1)
cin çarp- (48b/9)	haber al- (17b/3, 22a/19, 32b/7)	işret it- (49b/11)
çekilüp git- (29b/2)	haberler sal- (35b/18)	kan ağla- (51b/3)
davet eyledi (18b/8)	hak vir- (20b/5)	kan revane ol- (24a/2)
delalete düş- (71a/3)	hakkından gel- (17a/15, 31b/11)	kanına gir- (30b/1)
divan it- (47a/19)	haklarından gel- (24b/19)	kapu bagla- (27b/10)
el ur- (27b/13)	hal hatır sor- (21b/6)	karar eylediler (18b/1)
ele getir- (16b/3)	haline ko- (14a/10)	karar it- (24b/18)
elem çek- (17b/5)	hamle it- (46b/5)	karılıp katıl- (25b/12)
eli altında ol- (35b/15)	hapse sal- (22b/5)	karşı çık- (35a/1)
elinden güç kurtul- (65a/19)	hayır dualar eyle- (80b/16)	karşı turama- (10a/11)
eline düş- (22a/15)	hayran ol- (34b/1)	kendü bil- (31a/15)
er taleb eyle- (23b/1)	hayrete var- (48a/10)	kendü halüne ko- (18b/16)
feragat it- (81a/5)	helak ol- (19b/11)	kendü halüne ko- (7b/1)
feryad kop- (22a/14)	hesaba gelme- (17a/10)	kendüsin taga ur- (27b/14)
fursat bul- (17a/19,22a/12)	hesaba sayma- (12a/2)	kılıçdan geçür- (29b/16)
fursat vir- (23b/18)	hikâyet eyle- (78a/5)	kız al- (63b/18)
galebe it- (55b/11)	hizmetde kusur itme- (73b/10)	kolı kanadı kırıl- (57a/13)
gark it- (34b/9)	hoş tut- (45b/9)	kul ol- (41a/13)
ğayret it- (21a/5)	hoşına gel- (56b/15)	kulaguna gir- (55b/8)
gayrete gel- (46b/11)	hüküm galibündür (18b/9)	kusur itme- (32a/3)
gazaba gel- (19a/11)	[Atasözü]	laf ur- (27a/19)
gazan mübarek ol- (26a/13)	icazet vir- (23a/2)	men it- (20b/6)
geyinüp kuşan- (63a/14)	imana çağır- (29b/8)	mest ol- (17a/12)
göç it- (18a/4)	imdad gel- (26a/17)	meydana gir- (23b/1)
		muhalefet it- (57a/14)

mukayyed ol- (15b/17)	selamın degür- (27a/14)	vasfa gelme-(25a/9)
müjde it- (25a/6)	ser-nigun eyle- (21a/7)	velvele şal- (52a/2)
nam çıkar- (60b/19)	sevdaya düş- (12a/6)	Ya devlet başa ya güzdun leşe! (14b/4) [Atasözü]
nara ur- (12b/3)	sırrın aç- (29b/19)	yad it- (32b/10)
nara ur- (20a/2)	sille ur- (22b/9)	yaka yakaya ol- (47a/3)
nasihat eyle- (20a/13)	silüp süpür- (28a/16)	yemin vir- (42a/10)
ne hale ko- (20b/16)	söz tutma- (21b/11)	yire yıkıl- (47a/2)
olan ol- (26a/1)	süvar ol- (31b/6)	yirine götür- (74a/18)
ortaya ko- (17b/16)	şad ol- (21a/12)	yiye içe kona göçe çekilüp git- (16a/3)
önin al- (25b/18)	şikâr it- (22b/11)	yol vir- (27a/12)
önine kat- (25b/17)	tagdan taga düş- (28b/10)	yolların tut- (26b/19)
peyda eyle- (23a/7)	talib ol- (12a/6)	yollu yolınca kollı kolınca (18a/16)
peyda ol- (28b/19)	tamam ol- (82a/19)	yumruk yumruğa yaka yakaya ol- (19b/13)
ram ol- (39b/5)	taşra çık- (25a/17)	yüregi sogu- (23b/9)
rast gel- (25b/18)	tebdil-i suret it- (31a/16)	yüz virme- (65b/10)
revane ol- (15b/18, 27b/4)	tedarik gör- (25b/9)	yüzine gül- (39a/11)
rıza vir- (38b/7)	telef ol- (29b/13)	zararı dokın- (23a/5)
rica it- (81a/1)	terk-i diyar eyle- (78b/19)	zararı dokınma- (47a/17)
ruhsat vir- (68b/2)	timar eyle- (20a/14)	zehir yutmışa dön- (25b/8)
rüsva ol- (59b/14)	ucuz kurtul- (35a/18)	zuhura gel- (11b/16)
saflar bağla- (12b/2)	üzerlerine yüri- (38b/17)	
selam eyle- (56a/10)	vakıf ol- (31a/16)	

2.1. Türkiye Türkçesine Göre Eskicil (Arkaik) Kelimeler

Eskicil veya Fransızca ifadeyle arkaik kelime ve eklerle ilgili olarak literatürdeki tanımlar şu şekildedir: Zeynep Korkmaz'a göre, "Eskiden kalma yazı ve konuşma dilinde artık kullanılıştan düşmüş olan, dilin daha eski veya tarihî dönemlerine ait kelime, deyim ve şekiller" (Korkmaz, 2007, s. 84); Günay Karaağaç ise, "Eski söz, ek veya yapı kullanma veya dil birimlerine eski veya unutulmuş anlamlar yüklemek, eskicilik eğilimi olarak bilinir. Bu yol da bir bakıma yenicilik olduğu için, bazen yenicilik sözüyle eskicilik (archaism) de kastedilir. Kısacası eskicilik, artık kullanılıştan düşmüş olan eski sözleri veya sözlerin eski biçimlerini kullanmak, kalıntı sözleri kullanmak, eskiciliktir." (Karaağaç, 2013, s. 372). Hamzaname'nin başka bir cildi olan 72. ciltte Osman Türk'ün araştırmalarına göre otuz üç tane isim ve on üç tane de fiil olmak üzere kırk altı adet arkaik sözcük tespit edilmiştir. (Türk, 2021, s. 146).

Hamzanamelerin Türkçenin arkaik kelime zenginliğini göstermesi bakımından bu sayısal değerler Türk dili tarihi ve çalışmaları açısından önem arz etmektedir.

Ele alınan ciltte geçen Türkiye Türkçesine göre eskicil kelimeler etimolojik bakımdan incelenmiştir. Bu incelemeye göre tercih edilen eserler Clauson'un Eski Türkçenin söz varlığını ve etimolojini ele alan sözlüğü; Karahanlı Türkçesinden Divanü Lügati't-Türk [DLT] ve Kutadgu Bilig'in Mısır nüshası [KB-M] sözlüğü; Oğuz Türkçesinin söz varlığını barından ve bu bakımdan önemli bir sözlük olan Bahşayış Lugati [BHL] tercih edilmiştir.

açuk <(aç+uğ). Herhangi bir şeyin açık olması durumu. "açuk kapuğ" (Clauson, 1972, s. 22). [KB-M]'de; [DLT]'de "açuk" açık, açılmış; net (Ercilasun&Akkoyunlu 2015: 540); [BHL]'de "açuk" (Turan, 2001, s.113)

ağça: [KB-M]'de "açuk" (Eker, 2015, ss. 49-50); [DLT]'de tanıklanmamıştır. [BHL]'de "akça/agça" para, sikke (Turan, 2001, s. 114).

aña<(ol+ñ+a). Ol şahıs zamirinin yönelme eki almış hâli. [KB-M]'de "aña" (Eker, 2015, s. 82); [DLT]'de tanıklanmamıştır; [BHL]'de "aña" (Turan, 2001, s. 115).

anda<(ol+da). Ol şahıs zamirinin bulunma eki almış hâli. [KB-M] "anda" (Eker, 2015, s. 82); [DLT]'de "anda" orada, ondan (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 550); [BHL]'de "anda" oradan, ondan (Turan, 2001, s. 115).

andan<(ol+dan). Ol şahıs zamirinin ayrılma eki almış hâli. "andın" [KB-M]'de "andın" (Eker, 2015, s. 82); [DLT] "andan/andın" Oğuzcada ondan sonra (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, ss. 550-551); [BHL] "andan" oradan, ondan (Turan, 2001, s. 115).

anı<(ol+nı). Ol şahıs zamirinin belirtme eki almış hâli. [KB-M] "anı" (Eker, 2015, s. 82); [DLT]'de tanıklanmamıştır; [BHL] "anı" onu, ol zamirinin akuzatifi (Turan, 2001, s. 115).

anuñ <(ol+nuñ). Ol zamirinin ilgi hâli. [KB-M] "anın" (Eker, 2015: 84); [DLT]'de "anıñ" onun (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 551); [BHL]'de "anuñ" onun, oranın (Turan, 2001, s. 115).

artuk<(artok?/art-uk): Başlangıçta ilave bir miktar; esas olarak sayısal ifadelerde kullanılan en eski metinlerde; daha sonra genellikle büyük bir ek miktar, daha az sıklıkla, aşırı; sürekli olarak ara sıra, daha sonra anlamlarındadır. (Clauson, 1972, s. 205). [KB-M]'de tanıklanmamıştır; [DLT]'de "artuk" fazla, fazlalık (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 558); [BHL]'de "artuk" artık, fazla, geriye kalan meblağ (Turan, 2001, s. 116).

ayur- (ağır-<ad-*): [KB-M]'de "ağır-" (Eker, 2015, s. 55); [DLT]'de tanıklanmamıştır; [BHL]'de tanıklanmamıştır.

azğış-<[az-ğış]: [KB-M], [DLT], [BHL]'de tanıklanmamıştır. Hamzaname 49. ciltte kızmak, sinirlenmek anlamında kullanılmıştır.

azğun<[az-ğun]: Ahlaksız, vahşi, gaddar ve zayıf, bir deri bir kemik. (Clauson, 1972, s. 283). [KB-M]'de "azğır" (Eker, 2015, s. 135); [DLT]'de ise "azuk" (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 568); [BHL]'de tanıklanmamıştır.

bellü<(belgü): Zaman zaman somut, ancak genellikle soyut bir anlamda: "ayırt edici özellik. (Clauson, 1972, s. 340). [KB-M] "bellü" görülen, ortada olan (Eker, 2015: 191); [DLT]'de "belgü" işaret ve alamet (2015, s. 582); [BHL]'de "bellü" 1. belli, açık, 2. seçkin (Turan, 2001, s. 120).

belür-<(belgü-r): Uygur Türkçesi metinlerinde sıklıkla tanıklanmaktadır. Görünmek, tezahür etmek. (Clauson, 1972, s. 341). [KB-M] "belgür-" (Eker, 2015, s. 191); [DLT]'de "belgür-" belirlemek, belli olmak, ortaya çıkmak" (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 582); [BHL]'de kelime tanıklanmamıştır.

berü: Eski Türkçeden beri Türk dili söz varlığında tanıklanan kelimedir. Hem zaman hem de mekan için kullanılır ve genel olarak "bu tarafa" anlamına gelir. Bu kelimenin fonetiği belirsizdir. İlk ünlü ses söz konusu olduğunda akraba kelimelerin Türkçe yazılışları e-'den ziyade -è-'ye daha yakındır ve daha sonra -è- ile tek tük yazımlar vardır; ancak -è- için kanıt

kesin değildir. (?bèrü) (Clauson, 1972, s. 355). **[KB-M]**'de "berü" yakın durmak, beri (Eker, 2015, s. 212); **[DLT]**'de "berü" konuşana doğru (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 583); **[BHL]**'de tanıklanmamıştır.

büri-<(bür-i). **[KB-M]**, **[DLT]**, **[BHL]**'de tanıklanmamıştır.

dahı-<(taki): Ve, daha fazlası, ayrıca anlamlarında; de/da bağlacı olarak Türkçenin erken dönemlerinden itibaren kullanılmaktadır. (Clauson, 1972, s. 466). **[KB-M]**'de; **[DLT]**'de, "taki" yine ve anlamında bağlama edatı (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 848); **[BHL]**'de dahı/dagı dahi, de-da, bile, ve (Turan, 2001, s. 126).

degül-<(teğül) "değil". **[KB-M]**'de "teğil" (Eker, 2015, s. 953); **[DLT]**'de "emes", "yök" kelimeleri değil anlamındadır. **[BHL]**'de "degül" (Turan, 2001, s. 127).

denlü-<(teñlig<teñ+lig<teñ): "teñ" eşit; dengeli anlamlarındadır. "denlü, deñli" kadar, ne kadar çok anlamlarında (Clauson, 1972, s. 520) Türk dilinde tanıklanmıştır. **[KB-M]**; **[DLT]**; **[BHL]**'de tanıklanmamıştır.

depme-<(tep-me): "Tekme". Osmanlı Türkçesinde "tep-/dep-". Diğer Türk lehçelerinde ağırlıklı olarak tēp- şeklindedir. (Clauson, 1972, s. 435). **[KB-M]**'de tanıklanmamıştır; **[DLT]**'de "tep-" tekme atmak, tekmelemek, tepmek ve "tepig" tekme (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 869); **[BHL]**'de "dep-" tekme atmak (Turan, 2001, s. 127).

depül-<(dep-ül): "Tepil-". **[KB-M]**'de kelime tanıklanmamıştır; **[DLT]**'de "tepil- ~ tepül-" tepilmek (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 869); **[BHL]**'de kelime tanıklanmamıştır.

di-<(tè-) Söylemek, ayt-, sözle- (Clauson, 1972, s. 433). **[KB-M]**'de "te-" (2015, s. 943); **[DLT]**'de "ti- ~ ti- ~ te-" demek, söylemek (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 879); **[BHL]**'de "dè-" demek (Turan, 2001, s. 127).

divşür-<(tèr-şür-): Bir araya getir-, topla- (Clauson, 1972, s. 529). **[KB-M]**; **[DLT]**; **[BHL]**'de kelime tanıklanmamıştır.

düken-<(tüke-n): Sona er-, tüken-. **[KB-M]**'de "tükä-" (Eker, 2015, s. 1059); **[DLT]**'de "tüke" yet-, kafi gel- (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015: 908); **[BHL]**'de kelime tanıklanmamıştır.

dürlü-<(törlüg/?törlög). Çeşit, tür. Osm. "türlü" (daha önce EAT dürlü) Tkm. "dürlü". (Clauson, 1972: 546). **[KB-M]**; **[DLT]**'de tanıklanmamıştır; **[BHL]**'de "dürlü" (Turan, 2001, s. 131).

eyü-<(edgü): İyi. **[KB-M]**'de "edgü" (Eker, 2015, s. 355); **[DLT]**'de "edgü" (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 632); **[BHL]**'de "eyü" (Turan, 2001, s. 134).

getür-<(kel-tür-<kel-ür-): kel-, daha önceki kelür- biçiminin yerini almıştır, normalde "birinin gelmesini sağlamak" yerine "bir şeyi getirmek" ketür- ve benzerleri Orta Çağ'da ortaya çıkmıştır. Normalde keltir-: Az. ketir-; Osm. getir-; Tkm. getir-; Oğuz keltür- (Clauson, 1972, s. 716). **[KB-M]**'de "keldür-" "getir-" [Eker, 2015, s. 577]; **[DLT]**'de "keltür-" (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 702); **[BHL]**'de "getür-" (Turan, 2001, s. 135).

gey-<(ke:d-): Giy- veya tak- (Clauson, 1972, s. 700). **[KB-M]**'de "keç-" (Eker, 2015, s. 570); **[DLT]**'de "keç-" (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015: 699); **[BHL]**'de "gëy-" (Turan, 2001, s. 135).

gice-<(kéce<ke:ç-). Akşamın geç saatlerinde, "tün"den önceki dönem, gece. (Clauson, 1972, s. 694). **[KB-M]**'de gece kelimesi anlamında "tün" kelimesi tanıklanmaktadır (Eker, 2015, s. 1061); **[DLT]** keçe ~kiçe gece (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015: 697); **[BHL]** gëce (Turan, 2001, s. 134).

girü-<(ké:rü, *ke): Geri, geriye doğru, Batı'ya doğru (Clauson, 1972, s. 765). **[KB-M]**'de "kerü" (Eker, 2015, s. 580); **[DLT]**'de "kerü" (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 705); **[BHL]**'de "gëri" ve "gërü" (Turan, 2001, s. 135).

göyde-<(kövtöñ): **[KB-M]**'de; **[DLT]**'de tanıklanmamıştır; **[BHL]**'de "gövde" (Turan, 2001, s. 137).

ğuzdun<(kuzğun): Kuzgun olarak bilinir ama diğer büyük sırt kuşları için de kullanılır. (Clauson, 1972: 682). [KB-M]'de “kuzğun” olarak tanımlanmıştır (Eker 2015, s. 685); [DLT]'de kuzgun -Corvus corone- (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 753); [BHL]'de kelime tanımlanmamıştır.

içerü<(iç+gerü): İçeri, içeriye doğru (Clauson, 1972, s. 25). [KB-M]'de; [DLT]'de; [BHL]'de tanımlanmamıştır.

içre<(iç+re): İçinde, içeride (Clauson, 1972, s. 30). [KB-M]'de “içrä” (Eker, 2015, s. 474); [DLT]'de “içre” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 661); [BHL]'de (Turan, 2001, s. 142).

ilerü<(*ilk+gerü): İleri, doğruya doğru, zaman olarak ise önceki, önce anlamlarındadır. (Clauson, 1972, s. 157). [KB-M]'de ve [DLT]'de tanımlanmamıştır; [BHL]'de “ilerü” 1. İleri, 2. Daha büyük (Turan, 2001, s. 142).

imdi<(emdi<amtı): Şimdi (Clauson, 1972, s. 254). Şimdi<şemdi<uş+emdi<uş+imdi<oş+imdi. [KB-M]'de “emdi” (Eker, 2015, s. 370); [DLT]'de “emdi” “imdi” Oğuzcada şimdi (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 665); [BHL]'de “imdi” (Turan, 2001, s. 142).

incü<(yinçü): İnci. Çince'den alıntılanmıştır (Clauson, 1972, s. 173). [KB-M]'de “yinçü” (Eker, 2015, s. 1216); [DLT]'de “yinçü” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 976); [BHL]'de “incü” (Turan, 2001, s. 142).

iñüli- [KB-M]'de ve [DLT]'de tanımlanmamıştır; [BHL]'de “inile-” (Turan, 2001, s. 142).

ir-<(ér-): Ulaş-, var-, buluş- (Clauson, 1972, s. 194); [KB-M]'de “ir-” (Eker, 2015, s. 497); [DLT]'de “ir-” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 666); [BHL]'de “ér-” (Turan, 2001, s. 132).

kaçan: Ne zaman, her ne zaman? (Clauson, 1972, s. 592). [KB-M]'de “ne zaman”, (Eker, 2015, s. 521), [DLT]'de ne zaman, eğer, ne zaman ki (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 673); [BHL]'de kelime tanımlanmamıştır.

kağı-: Kız-, sinirlen-. (Clauson, 1972, s. 377). [KB-M]'de kelime tanımlanmamıştır. [DLT]'de “kağı-”- “kız-, öfkelen-” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 677); [BHL]'de tanımlanmamıştır.

kanda: Nerede? (Clauson, 1972, s. 633). [KB-M]'de; [DLT]'de “kanda” yer için kullanılan soru kelimesi, nerede (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 682); [BHL]'de tanımlanmamıştır.

kañı<(ka:ñu): Hangi, ne? Bu kelime kaç, kaçan, kalı, kaltı, kanı kelimeleri ile de aynı türdendir (Clauson, 1972, s. 632); [KB-M]'de kañı yerine aynı anlamda “kañu” kelimesi tanımlanmaktadır (Eker, 2015, s. 562-563); [DLT]'de “kanı” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 682); [BHL]'de tanımlanmamıştır.

kapu<(kapiğ<kap-): Kapı. (Clauson, 1972, s. 583). [KB-M]'de “kapuğ ” (Eker, 2015, s. 540); [DLT]'de “kapuğ” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 684); [BHL]'de “kapu” (Turan, 2001, s. 144).

kañu<(kañıñu): Kara, karanlık anlamlarına gelir. Morfolojik olarak belirsizdir (Clauson, 1972, s. 662). [KB-M]'de “kañıñu” (Eker, 2015, s. 548); [DLT]'de kañıñu~kañıñu (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 685); [BHL]'de “kañıñu” (Turan, 2001, s. 145).

kañdaş<(kañın+daş): Erkek veya kız kardeş (Clauson, 1972: 662). [KB-M]'de “kañdaş” (Eker, 2015, s. 55); [DLT]'de “kañdaş” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 687); [BHL]'de “kañdaş” (Turan, 2001, s. 145).

kañşu<(kañşı<kañış-Ig): Karşı, karşıt; karşıt, karşıt bir yer anlamına gelir; örneğin bir nehrin karşı kıyısı ve benzerleri ancak genellikle karşı ve benzeri bir zarf olarak kullanılır (Clauson, 1972, s. 663); [KB-M]'de “kañşu” (Eker, 2015, s. 553); [DLT]'de “kañşı” hakan sarayı; karşı olma, ihtilaf (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 689); [BHL]'de tanımlanmamıştır.

kaşuk<(kaşı-k<kaşı-): Kaşı- “oymak, kazımak” eyleminden: Kazınarak oyulmuş şey (Clauson, 1972, s. 671). [KB-M]’de tanıklanmamıştır; [DLT]’de “kaşuk” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015: 691); [BHL]’de “kaşuk” (Turan, 2001, s. 146).

kemük<(kemür-ük<kemür-): Kemür- “çatlak, boşluk oluşturmak” (Clauson, 1972, s. 723). [KB-M]’de tanıklanmamıştır; [DLT]’de “sühük”. “Kemrük” kelimesi ise gedik anlamındadır. (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 703); [BHL]’de “sühük” kemik (Turan, 2001, s. 165).

kendü<(kentü): Kendi, öz (Clauson, 1972, s. 728). [KB-M]’de “kendü” kendi zamiri (Eker, 2015, s. 579); [DLT]’de “kendü~kendü” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 703); [BHL]’de tanıklanmamıştır.

ko-(ko:d-<*ko-): Bırak-, terk et-, vazgeç-, koy- (Clauson, 1972, s. 595). [KB-M]’de “koğ-” (Eker, 2015, s. 628); [DLT]’de “koğ-~kot- (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 724); [BHL]’de “ko, koy-” (Turan, 2001, s. 149).

koç-<(kuç-): Kucaklaşmak (Clauson, 1972, s. 590). [KB-M]’de “kuç-” (Eker, 2015, s. 671); [DLT]’de “kuç-” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 744); [BHL]’de tanıklanmamıştır.

koğ-<(kov-): Takip et-, peşinden git-, kovala- anlamlarındadır. (Clauson, 1972, s. 580). [KB-M]’de “kow-” (Eker, 2015, s. 642); [DLT]’de “kow-” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 732); [BHL]’de tanıklanmamıştır.

kuğuz<(kula:wuz): Rehber (Clauson, 1972, s. 618). [KB-M]’de “kulawuz” (Eker, 2015, s. 675); [DLT]’de “kulabuz” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 745); [BHL]’de “kuğuz/kuğavuz” (Turan, 2001, s. 148).

kuzi<(kuzi): Kuzu. Moğolca kuriğan, ET kuzıgan “kuzular?” biçimini düşündürmektedir. (Nişanyan, 2002); [KB-M]’de “kozi” (Eker, 2015, s. 643) ve “kuzi” (Eker, 2015, s. 685) “toklu” altı aylık kuzu (Eker, 2015, s. 998); [DLT]’de “kozi” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 733); [BHL]’de “kuzi” (Turan, 2001, s. 152).

niçe<(ne+çe): Ne kadar, ne, niçin, nasıl anlamlarında kullanılır. (Clauson, 1972, s. 775). [KB-M] “neçä” 1.ne kadar. 2.nasıl (Eker, 2015, s. 745); [DLT] “kaç, ne kadar” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 768); [BHL]’de kelime tanıklanmamıştır.

oşsa- “oxşa”- 1. benze- 2- okşa- (Clauson, 1972, s. 97). [KB-M]’de “oşsa-” benze-anlamında tanıklanmıştır (Eker, 2015, ss. 760-761); [DLT]’de “oxşa-” 1. benze- 2. Okşamak, okşayıp sevmek anlamlarında tanıklanmıştır (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 780); [BHL]’de tanıklanmamıştır.

okı-: “okı-” yüksek sesle veya normal şekilde okumak. Clauson’a göre, Türkçede iki tane okı- vardır. Biri bir metni okumak, diğeri ise geçirmek, kusmak, öğürmek anlamlarındadır ve bu anlamda olan okı- eyleminin alternatif olarak ögi- biçimi de tanıklanmaktadır. (Clauson, 1972, s. 79). [KB-M]’de okı- eylemi iki farklı anlamda tanıklanmıştır. Okumak ve yüksek sesle okumak maddebaşları ayrı ayrı verilmiştir. (Eker, 2015, s. 762-763); [DLT]’de üç farklı “okı” eylemi tanıklanmaktadır. Birincisi metin oku- (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 772), “okı-” eylemi çağır- anlamındadır (2015, s. 772) üçüncü “okı- ~ ögi-” (?) kus- (2015, s. 772). [BHL]’de “okı-” çağır-, davet et- (Turan, 2001, s. 156).

oñ-: “oñ-” solgunlaş- ve “oñ-” geliş-, zenginleş- anlamlarındadır. (Clauson, 1972, s. 168-169). [KB-M]’de “oñ-” sol- (Eker, 2015, s. 779); [DLT]’de “oñ-” rengi sol- (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 776); [BHL]’de tanıklanmamıştır.

ota<(ota+ğ?; oda;ğ): Küçük bir geçici ev (Clauson, 1972, s. 46). Öt, ET “ateş” ve “ota-”tan ateş yan-, duman tüt-” eylemine +I(g) gelmesiyle oluşmuş bir kelimedir (Nişanyan, 2022). [KB-M]’de “otag” çadır ev (Eker, 2015: 787); [DLT]’de otag “çadır” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 779); [BHL]’de “otak” oda, çadır, ev (Turan, 2001, s. 157).

ög-<(ö-g): “öv-” ET ö- “düşünmek, anmak” fiilinden ET -Ik ekiyle türetilmiş olabilir ancak bu kesin değildir. (Nişanyan, 2002). Clauson da kelimenin kökünü ö- (ö:g-) olarak

vermiştir. (Clauson, 1972: 100). **[KB-M]**'de ög- "öv-, methet-" (Eker, 2015, s. 794); **[DLT]**'de "ög-" öv, hamd et- (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 784); **[BHL]**'de tanıklanmamıştır.

ötürü<(ötrü/ötürü): Zarf veya edat olarak kullanılır; sonra, bunun üzerine, nedeniyle anlamlarına gelir (Clauson, 1972, s. 64). **[KB-M]**'de "ötrü" (Ercilasun&Akkoyunlu, Eker, 2015, s. 815) **[DLT]**'de ve **[BHL]**'de tanıklanmamıştır.

paşdurma<(bas-dır-ma): Bastırılarak kurutulmuş et (Nişanyan, 2022). **[KB-M]**'de ve **[DLT]**'de kelime tanıklanmamıştır; **[BHL]**'de kelime tanıklanmamıştır.

sencileyin<(sen+cileyin): Senin gibi. **[KB-M]**'de, **[DLT]**'de ve **[BHL]**'de tanıklanmamıştır.

siñür<(siñir) "kas, sinir" (Clauson, 1972, s. 841). **[KB-M]**'de tanıklanmamıştır; **[DLT]**'de "siñir/siñür" (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 825); **[BHL]**'de siñir (Turan, 2001, s. 163).

söyündür-<(söyün-<sögün-): Söndürmek. **[KB-M]**'de ve **[DLT]**'de tanıklanmamıştır; **[BHL]**'de "söyün-" (Turan, 2001, s. 164).

şol<(uş+ol): Şu. **[KB-M]**'de; **[DLT]**'de; **[BHL]**'de tanıklanmamıştır.

Teñri "teñri" gökyüzü; Tanrı, Allah, Hüda. "tañri" ise muhtelemen eski bir Oğuz telaffuzudur. (Clauson, 1972, s. 523). **[KB-M]**'de "teñri" yaratıcı (Eker, 2015, s. 961); **[DLT]**'de "Teñri" yüce ve aziz Allah, Tanrı; **[DLT]**'de "teñri" kâfirlerin dilinde gök anlamındadır, yine **[DLT]**'de "teñri" kâfirlerin dilinde, gözlerine büyük görünen büyük dağ, ağaç gibi şeyler anlamında tanıklanmaktadır (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, ss. 868-869); **[BHL]**'de "Tañrı" Tanrı, Allah (Turan, 2001, s. 167).

tımur<(temir): **[KB-M]**'de "temür" (Eker, 2015, s. 957); **[DLT]**'de "temür" (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 868); **[BHL]**'de "temür" (Turan, 2001, s. 127).

tır- (tur-): Durmak, dik durmak; çeşitli genişletilmiş anlamlarıyla da hareketsiz durmak anlamlarına gelmektedir. (Clauson, 1972, s. 529). **[KB-M]**'de "tur-" (Eker, 2015, s. 1015); **[DLT]**'de "tur-" durmak, (bir yerde) kalmak (2015, s. 900); **[BHL]**'de "dur-" ayağa kaldur- (Turan, 2001, s. 30) "tır" (Turan, 2001, s. 169).

tağ (ta:ğ): Dağ. Genellikle "tağ" ya da "taw" (Clauson: 1972, s. 463). **[KB-M]**'de "tağ" (Eker, 2015, s. 918); **[DLT]**'de "täğ~tag" (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 847); **[BHL]**'de "dağ/tağ" (Turan, 2001, s. 918).

tamar (tamar/tamır): Asıl biçimin Oğuzca tamar ile tamır olduğu anlaşılmaktadır ve "tamar"ın kullanımının tam-'dan olduğunu düşündürmektedir. (Clauson, 1972: 508). **[KB-M]**'de "tamur"; **[DLT]**'de "tamar" ve "tamur" Oğuzlarda damar; **[BHL]**'de "damar" ve "tamar" (Turan, 2001, s. 126).

tın-: Konuşmak, Az. din- konuşmak, söylemek ve Osm. tın- genellikle tınma- dikkat etmemek, görmüyor veya duymuyor gibi yapmak anlamında kullanılır. (Clauson, 1972, s. 514). **[KB-M]**'de "tın-" (Eker, 2015, s. 973); **[DLT]**'de "tın-" dinlenmek; (insan) nefes almak; (yağmur vb.) dinmek; durmak; mesken tutmak; Türklerde susmak; Oğuzlarda susmamak (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 877); **[BHL]**'de kelime tanıklanmamıştır.

toğrı<(toguru<toğur-): Aslen (fiziksel olarak) düz anlamındadır, metafor anlamı ise "dürüst"tür. (Clauson, 1972, s. 473). **[KB-M]**'de "toğru" (Eker, 2015, s. 996); **[DLT]**'de toğrı kelimesi yerine aynı anlamda "köni" kelimesi verilmiştir (Ercilasun&Akkoyunlu 2015, s. 738); **[BHL]**'de "doğrı" (Turan, 2001, s. 129).

toğuz<(tokkuz): Dokuz. **[KB-M]**'de "toğuz" (Eker, 2015, s. 999); **[DLT]**'de "tokuz" (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 890); **[BHL]**'de kelime tanıklanmamıştır.

tol-<(to-l): Dol-. **[KB-M]**'de "tol-" (Eker, 2015, s. 999); **[DLT]**'de "tol-" (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 890); **[BHL]**'de kelime tanıklanmamıştır.

ton-<(toñ-): Soğuktan don-. **[KB-M]**'de "toñ-" donma (Eker, 2015, s. 1002); **[DLT]**'de "toñ" soğuktan donup ölmek (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 892); **[BHL]**'de tanıklanmamıştır.

toñuz: “Domuz” [KB-M]’de “toñuz”; [DLT]’de “toñuz”; [BHL]’de toñuz.

tuy-: Algılamak, fark etmek, hissetmek (Clauson, 1972, s. 567). [KB-M]’de tanıklanmamıştır; [DLT]’de sezmek, hissetmek anlamlarında “tuy-” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 906); [BHL]’de “duy-” hissetmek (Turan, 2001, s. 130).

uyhu <(uğı-ğū<uğı-): uyku (Clauson, 1972, s. 46). [KB-M]’de uyku kelimesi “u” olarak tanıklanmıştır. “yana yattı ança usı kelmedi” (Eker, 2015, ss. 1074-1075); [DLT]’de “ū”²<uğı-” uyu-” şeklinde tanıklanmıştır (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, ss. 916). Aynı zamanda DLT’de (arukla-) “beg arukladı” bey, yorgunluktan sonra dinlendi. Bu da Hakaniye lehçelerinde "uyku" dan ibarettir. (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 133). Yatıg kelimesi de uyku anlamında DLT’de geçmektedir. (Ercilasun&Akkoyunlu 2015, s. 959). [BHL]’de “uyku” şeklinde tanıklanmıştır (Turan, 2001, s. 170).

vir-<(bêr-): Ver- (Clauson, 1972: 354). [KB-M]’de “ber-” (Eker, 2015, s. 192); [DLT]’de “bîr-/bir-/ber-” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 589); [BHL]’de “vêr-” (Turan, 2001, s. 172).

yalaz<[OT yalawız<ET yalabı-z]: ET yal-, yanmak, parlamak anlamındadır. (Clauson, 1972, s. 918). [KB-M]; [DLT] ve [BHL]’de tanıklanmamıştır.

yalñuz-yalñu:s yalnız, sadece; tek başına; -s için kanıt, yabancı kökenli bir sözcüğün belirgin bir etimolojisi olmadığını varsayacak kadar nadir bir ek, 11. yy’a kadar çok azdır, ancak daha sonra genellikle -z’dir. (Clauson, 1972, s. 930). [KB-M] “yalñuz” (Eker, 2015, s. 1150); [DLT] “yalñus” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 946); [BHL] “yaluñuz” (Turan, 2001, s. 172).

yanğulan-<(yañra-?/yañsa-?): yankılan-/yankulan- “eko yapmak” (Clauson 1972, s. 950); [KB-M]’de tanıklanmamıştır. [DLT] yañku- (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 1158); [BHL]’de tanıklanmamıştır.

yaru: (yar-u): yar- “bölünmüş bir şey” kökünden gelmektedir. (Clauson, 1972, ss. 955-956); [KB-M]’de; [DLT]’de; [BHL]’de kelime tanıklanmamıştır.

yavuzlan-<(yavuz+la--<yavuz<yavız<yav-<yab-): “bir şeyin kötü olduğunu düşünmek” veya “bir hayvanın vahşi, tehlikeli olması” (Clauson, 1972, s. 882); [KB-M]’de “yavuz” kötü (Eker, 2015, s. 1181); [DLT]’de “yavuzlan-” bir şeyi kötü saymak (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 961); [BHL]’de “yavuz” sert, haşin, gaddar, kalitesiz (Turan, 2001, s. 173).

yazu (yazıg<yaz-): ET biti-. Temel olarak Oğuz Türkçesinde “ol bitig yazdı: o belge yazdı” çok eski bir kelimedir. Moğolca ciru- “çiz, boya- anlamlarındadır. (Clauson, 1972, s. 985); [KB-M] Bu anlamda kelimenin kendisi veya eylem biçimi tanıklanmamıştır, bunun yerine “biti-” eylemi tanıklanmaktadır (Eker, 2015, s. 236). [DLT]’de Oğuzcada “yaz-” Oğuzcada yazmak (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 963); [BHL]’de Oğuzların söz varlığını ele aldığı için kelimenin tanıklanmış olması oldukça önemlidir. Sözlükte yaz- fiili DLT’de verilen anlamla örtüşmektedir. Aynı zamanda kelime, yazı/yazu biçiminde de BHL’de “Yazmak, yazılmış olan” anlamlarında tanıklanmaktadır (Turan, 2001, s. 174).

yazuk: ET “günah”. Daha geniş olarak başarısızlık, kusur anlamlarında da kullanılmaktadır. Osmanlı Türkçesinde yazık biçiminde “içler acısı” anlamındadır. (Clauson, 1972, s. 985); [KB-M]’de “yazuk” günah anlamında tanıklanmaktadır (Eker, 2015, s. 1188); [DLT]’de “yāzuk~yazuk suç, günah” (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 964); [BHL]’de tanıklanmamıştır.

yigirmi: yegirmi “yirmi” (Clauson, 1972, s. 915). [KB-M]’de tanıklanmamıştır. [DLT]’de yigirme~yigirmi (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 974); [BHL]’de “yigirmi” (Turan, 2001, s. 175).

² “ū” uyku. "Uyudum" anlamında uğı.dı.m denir. Vav, ötre ile esre arasında kaldığı için düşürülmüştür. (Ercilasun&Akkoyunlu 2015, s. 18).

yoḥsa: **yoḥ+sa<(yoḍ-uk<yoḍ-<yo-*)** ET *yo:-, yoḍ-. (Clauson, 1972, s. 895). **[KB-M]**'de "yoḥ ersä (Eker, 2018, s. 1218); **[DLT]**'de tanıklanmamıştır; fakat yök~yok "yok, olmaz, değil" şekli tanıklanmıştır (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 980); **[BHL]**'de yoḥsa kelimesi tanıklanmamıştır; fakat yoḥ kelimesi tanıklanmıştır, (Turan, 2001, s. 175).

yuḡaru<(yokaru<yokḡaru): "yok" kelimesinin yön hâlidir. İlk ünlü seste bazı dalgalanmalar vardır: yokarı/yukarı. Lehçelerde ağırlıklı olarak ilk ünlü ses "o" şeklindedir. (Clauson, 1972, s. 906). **[KB-M]**'de "yoḡaru" (Eker, 2015, s. 1220); **[DLT]**'de "yokaru" yukarı, ayaḡa (kalkmak) ve "yokar" yukarı (Eker, 2018, s. 480); **[DLT]**'de değil anlamındaki yok kelimesinin ilk ünlüsü uzun ünlü değilken yön anlamındaki yök uzun ünlülüdür; (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 980); **[BHL]**'de "yuḡarı/yuḡaru" yukarı, üst, yüksek anlamlarındadır (Turan, 2001, s. 176).

yüri-: (<yorı-<yor-): "yorı-" yürümek, daha belirsiz olarak gitmek anlamlarına gelmektedir. (Clauson, 1972, s. 957); **[KB-M]**'de "yorı-" (Eker, 2015, s. 1224), aynı zamanda **[KB-M]**'de "yügür-" hızlı yürümek, yoldan çıkmak anlamlarında tanıklanmıştır. (Eker, 2015, s. 1241). **[DLT]**'de "yor-" ve "yorı- ~ yoru-" (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 981); **[BHL]**'de "yöri-" yürümek, hareket etmek anlamlarında tanıklanmıştır (Turan, 2001, s. 176).

3. Metinde Geçen Özgün İfadeler

Hamzanamelerde aynı zamanda özgün söyleyişler de sıklıkla tanıklanmaktadır. Bu özgün söyleyişler Türkçenin anlatım gücünü yansıması bakımından önemlidir. Oğuz halkının yalın Türkçesi ile oluşturulmuş bu anlatılar halkın kullandığı dilin edebi gücünü de ortaya koymaktadır.

Agzından burnundan kan tüfenk-misal atılup (20b/10)

Ah itdükte agzından burnundan kan atılurdu (20b/15)

Ahir, Sehab yine hamle idüp ta öyle zamanı olunca göte göt ceng eylediler. (79b/8)

Allahu ekber ateş olup yıldırım gibi atılup deryaya kaçmak diledi (75a/19)

Amma degme adam degül, cinni idi. (40a/1)

Amma Ömer, ahu misali taşdan taşa seküp bir gün Şemsiyye kal'ası'na geldi. (27b/16)

Amr, Şehper'ün ensesine bir sille öyle urdı ki Şehper bir yol muallak yıkılup yiri öpdi. (56a/2)

Ayine teni görenler hayran oldılar. Zira cümle vücudı ayine-misal par par yanardı. (62a/9)

Ba'de tigung üryan idüp urdı. (25b/15)

Bahtegan basdı, cühud şamatasın. (43a/3)

Bahtegan ol hali görüp eleminden göti üzre oturadüşdi. (72a/7)

Bahtegan'un katırının kuyruḡı altına bir kara çalı kısdurdu. (59b/12)

Bahtegan'un yüzi gözi pörs olmuş (57b/9)

Balık Hân'un ve Hürmüz'ün ve Bahtegan'un enselerine birer sille urup taçların koyup revan oldı. (43b/15)

Bana biraz ayran vir yüregüm sogusun (23b/9)

Banu'yı görüp bin can-ıla âşık oldı (29b/16)

Ben kimün ışkına içeyüm, didi. Şems-peyker: "Lendüha ışkına iç." didi.

Beni bir yar-ı vefa-dardan ayurdın ki bütün dünyayı anunla görürdüm. (25a/4)

Ber-dar eyleyüp la'ini oka tutdılar (31b/14)

Bir güher kodum ki anı alup Hamza'ya viresin kendünün ibadet hanesinün ortasına asa ve bizi hayır duadan unutmaya. (32b/10)

Bu haberi aldıkda zehir yutmuşa döndiler (25b/7)

Bunlar bu halde iken gerd ü gubar alemleri tutdı (26a/15)

Bunları gördükde kulakların kalem kılup (75a/4)

Cariyeler saf çekmişler bunların hüsnü ortaya ziya salmış (48a/7)

- Cihan velveleye geldi ve ayak zemine kakup alup yürüyüvirdi. (75a/14)
Civan Baht: “Server gönül beladur.” didi. (31b/13)
Çıkaradığım mal bana öline kaşuk ile yisem dükenmez. (78b/14)
Dahhak da kendüni zemine atup muşt muştaya yaka yakaya olup ahir kemer kemere oldılar. (79b/17).
Gül-endam Banu dirler bu şehzade anun vasfın işidüp kulakdan âşık oldu. (73a/12)
Halifeyi ala getürürsen ağırınca altun vireyüm, didi. (41b/10)
Hamza gördükde muhabbet tamarları coşa gelüp bir kez ah idüp eyitdi. (64b/6)
Hamza: “Hüküm Allah’un iy Banu!” didükde artuk tınmadı. (49b/17)
Hava yüzün zulmet kapladı ve toz içinden kösler sadası dünyayı tutdı. (63b/7)
İkisi de bar-gah kapusından taşra çıkup bunlar baba ogul erenler nazarında el tutuşup kapunun bir tarafına biri ve bir tarafına biri ok gibi gitdiler (55b/18)
İmdi haşa ki ben Lendüha’nun bir kılına hata idem (57b/2)
Kanı yaydan ok çıkar gibi Ömer havaya gidüp na-bedid oldu (23a/18)
Kendü yatup uyudu. Tonuz gibi horlamaga başladı. (41b/17)
Lakin senün malik olduğın devletlülere biz çokdan gördük, Kadir isen erlikle malik ol. (54a/5)
Mal ü ganayim taglar gibi yığılup kaldı (26a/11)
Meclisi bozmayup zevkine mukayyed oldu (50/14)
Mel’unu katırına kelb leşi gibi yükledüp Hürmüz çadırına getürdiler. (57b/7)
Meylin depesi boş içerü minare gibi nerdübanı var. (32a/13)
Midenüz bulandı gibi. Demin bayat poh yimekle şimdi gönlinüz döndü. (72a/9)
Nihayet biraz karın kasık salardı (53b/3)
Ol nâbekârlar düşman iken öge öge arşa çıkarursız (68a/16)
Ol tuz, ekmek bilmez hayın edeb ile otursun yohsa oglum başı için başını keserüm. (30a/2)
Ömer heman agzından, burnından ateşler saçup eyitdi (27b/8)
Ömer’i şöyle fırlatdı ki bir ok atımı kadar yirde yine suya düşdü. (33a/10)
Ömer’i gördükde derunından bir muhabbet kopdı. (53a/5)
Sahraya düşüp ol kadar yıldurdı ki her kılından ter çeşme-sar oldu. (75b/2)
Şunu avratlar gibi döne döne meydandan kaçuralum. (60b/12)
Yürü pehlivan! Korkulu düş hayırlu olur, didi (70b/11)
Zira bu gice senün hakkında bir yaramaz vakıa gördüm. (70b/8)

Sonuç

Hamzaname 49. ciltte, Türkçenin dil ve anlam zenginliğinin gücü kelimelerin metindeki bağlamsal sözlük anlamlarıyla, deyim-atasözü söz varlığı bakımından ortaya konulmuştur. Buna göre bağlamsal anlam zenginliği Türkçe kelimelerde zenginliği açıkça görülmektedir ve 14. yy Hamzaname anlatılarında Türkçenin edebi dil olarak zengin işlendiği anlam geçişleri bakımından tespit edilmektedir. Deyim ve atasözleri dışında 49. ciltte halk diline ait tanıklanan orijinal ifadeler de dönemin halk dilini yansıtmaya ve Türkçenin o dönemki anlam zenginliğini ortaya koymasına bakımından dikkat çekicidir. Ele alınan ciltte incelenmiş olan Türkiye Türkçesine göre eskicil (arkaik) kelimelerin zengin bir şekilde Türkçenin tarihsel sürekliliğini yansıttığı görülmektedir. Oğuz Türkçesi metni olan Hamzanamelerin ele alınan çalışma ile Türk dili çalışmalarına katkı sunması temenni edilmektedir.

Kaynakça

- Adıgüzel, A. (2020). Hamza-nâmenin 72. cildinde işlenen deyimler ve diğer halk deyişleri. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, C. 12, S. 46.
Clouston, S. G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth-century Turkish*. Oxford University Press.

- Eker, Ö. (2015). *Kutadgu Bilig dizini* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Üniversitesi.
- Ercilasun, A. B., Akkoyunlu, Z. (2015). *Divanu lugati't-Türk*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karaağaç, G. (2013). *Dil bilimi terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2007). *Grammer terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Nişanyan, S. (2022). *Nişanyan sözlük çağdaş Türkçenin etimolojisi*. <https://www.nisanyansozluk.com> (Erişim: 01.02.2025).
- Turan, F. (2001). *Eski Oğuzca sözlük Bahşayış lügati*. Bay Yayınları.
- Turgut, K. (2022). *Hamza-nâme (49.cilt) inceleme-metin-sözlük-dizin* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Türk Dil Kurumu (t.y.). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. <https://sozluk.gov.tr>. (Erişim: 20.12.2024).
- Türk, O. (2017). Türk edebiyatında Hamza-name adlı eserin 72. cildinin nesir üslubunun incelenmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, C. 5, S. 2, 357-370.
- Türk, O. (2021). Hamzaname'nin 72. cildinde yer alan arkaik kelimeler. *Hikmet Akademik Edebiyat Dergisi*, S. 15, 135-148.
- Yelten, M. (2013). Hamzaname'nin yeni ciltleri ve okunma mekânları. *Turkish Studies*, C. 8, S. 9, 151-165.

Extended Summary

Hamzanames are Turkicized and Turkified epic folk tales that the Turkish nation has mostly listened to and read both in Anatolia and Turkestan with Mughal manuscripts since the 14th century. According to Prof. Dr. Muhammet Yelten's findings, the Hamzaname corpus consisting of 72 volumes is quite remarkable in terms of Turkish language and culture. In the study, the vocabulary, meaning and the way of processing Turkish in the text, which has the characteristics of Old Anatolian Turkish in the 49th volume of Hamzaname, were analyzed. Accordingly, it has been revealed with the determinations and language analyzes that the vocabulary and meaning richness of Turkish is clearly at the forefront in the 49th volume of the Hamzanames adapted from Arabic and Persian literature to Turkish literature. In terms of vocabulary, words that are older than Turkey Turkish are analyzed etymologically, morphologically and semantically in terms of the importance of the historical continuity of the language. In addition, all idioms and proverbs in the text and original expressions were revealed in the study. The details of Turkish tradition, culture and state tradition in the Hamzanames reveal the importance of the Hamzanames in terms of Turkish culture. It is aimed that the study will be a source of Turkish language and literature studies and to emphasize the importance of Hamzanames in terms of Turkish language, literature and culture. The events in the 49th volume of Hamzanamenin take place in Anatolia, the Middle East, Iran and Turkistan. In addition to realistic heroes, there are also many fantastic heroes in the work. Hamzanames, which also have the feature of a frame story, are texts that are very open to literary analysis. In the story, there are struggles between Muslims and non-Muslims and struggles with metaphysical beings. There are also verse fragments in the story. The contextual different uses of Turkish words, which reach up to 10 different meanings, reveal the power and richness of 14th century Turkish and Turkish in general. In the 14th century Principalities Period, the fact that Oghuz Turkish had become a literary language in Anatolia is brought to attention through the example of the use of Turkish in Hamza-namas. According to Turkey Turkish, the Turkish Old Turkic words in the volume in question were analyzed etymologically. According to this analysis, the preferred works are Clauson's dictionary dealing with the vocabulary and etymology of Old Turkish; *Divan ü Lügati't-Türk* [DLT] from Karakhanid Turkish and the Egyptian copy of *Kutadgu Bilig* [KB-M] dictionary; *Bahşayış Lügati* [BHL], which contains the vocabulary of Oghuz Turkish and is an important dictionary in this respect, was preferred. At the same time, original expressions are also frequently witnessed in Hamzanam. These original expressions are important in terms of reflecting the expressive power of Turkish. These narratives, created in the plain Turkish of the Oghuz people, also reveal the literary power of the language used by the people. In volume 49 of Hamzaname, the power of Turkish language and its richness of meaning is revealed in terms of the contextual dictionary meanings of the words in the text and the idiom-proverb vocabulary. Accordingly, the richness of contextual meaning in Turkish words is clearly seen and the richness of Turkish as a literary language in the 14th century Hamzaname narratives is determined in terms of meaning transitions. Apart from idioms and proverbs, the original expressions of the folk language witnessed in Volume 49 are also remarkable in terms of reflecting the folk language of the period and revealing the richness of Turkish meaning at that time. It is seen that the archaic words in the analyzed volume reflect the historical continuity of Turkish in a rich way compared to Turkey Turkish. It is hoped that Hamzanames, which are texts of Oghuz Turkish, will contribute to Turkish language studies with this study. *berü*: This word has been witnessed in Turkic vocabulary since Old Turkic. It is used for both time and space and generally means "this

side”. The phonetics of this word is ambiguous. As far as the first vowel is concerned, the Turkish spellings of related words are closer to -ê- than e-, and there are sporadic spellings with -ê- later; but the evidence for -ê- is not conclusive (?bêrü) (Clauson, 1972: 355). “berü” in [KB-M] means to stand close, beri (Eker, 2015: 212); ‘berü’ in [DLT] means towards the speaker (Ercilasun&Akkoyunlu, 2015, s. 583); not attested in [BHL]. At the same time, it is recommended for researchers to consider Hamzanameler in terms of listening skills in the field of Turkish education.

